

ЕВОЛЮЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ ЩОДО РОЛІ ПОДАТКІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДОБРОБУТУ НАСЕЛЕННЯ

© 2017 ЛАВРЕНКОВА І. М.

УДК 336.2

Лавренкова І. М. Еволюція економічної думки щодо ролі податків у забезпеченні добробуту населення

Стаття присвячена дослідженню еволюції теорій оподаткування та його ролі в регулюванні добробуту населення. Еволюцію теорій оподаткування поділено на шість етапів. На першому етапі становлення ідей податкового регулювання податок розглядався лише як обов'язкова плата кожного члена суспільства за мінімальний обсяг послуг з боку держави (забезпечення особистої безпеки і збереження майна). Другий етап еволюції теорій оподаткування – постановка питання відносно еквівалентності сплачених податків та отриманих послуг від держави. Третій етап характеризується увагою до впливу прибуткового оподаткування на рівень індивідуального та суспільного добробуту, у т. ч. і впливу корпоративних податків на рівень оплати праці і зайнятості населення. Четвертий етап пов'язаний із визначенням оптимального співвідношення між прямими і непрямими податками з метою забезпечення зростання суспільного добробуту. П'ятий етап характеризується зростанням ролі інституціонального аспекту оподаткування, особливо його поведінкової складової. Шостий етап пов'язаний зі зміною підходів до визначення самої сутності добробуту, яка доповнюється екологічною складовою. Одним із напрямів подальших досліджень є систематизація податкового інструментарію, який використовувався у західній практиці та міг би бути використаний у подальшому в Україні.

Ключові слова: добробут, податок, суспільний добробут, індивідуальний добробут, теорії оподаткування, податкове регулювання.

Бібл.: 43.

Лавренкова Ірина Миколаївна – аспірантка кафедри фінансових ринків, Університет державної фіскальної служби України (вул. Університетська, 31, Ірпін, Київська область, 08201, Україна)

E-mail: ilavrenkova@ukr.net

УДК 336.2

UDC 336.2

Лавренкова И. Н. Эволюция экономической мысли относительно роли налогов в обеспечении благосостояния населения

Статья посвящена исследованию эволюции теорий налогообложения и его роли в регулировании благосостояния населения. Эволюция теорий налогообложения разделена на шесть этапов. На первом этапе становления идей налогового регулирования налог рассматривался лишь как обязательная плата каждого члена общества за минимальный объем услуг со стороны государства (обеспечение личной безопасности и сохранности имущества). Второй этап эволюции теорий налогообложения – постановка вопроса об эквивалентности уплаченных налогов и полученных услуг от государства. Третий этап характеризуется вниманием к воздействию подоходного налогообложения на уровень индивидуального и общественного благосостояния, в том числе и влияния корпоративных налогов на уровень оплаты труда и занятости населения. Четвертый этап связан с определением оптимального соотношения между прямыми и косвенными налогами в целях обеспечения роста общественного благосостояния. Пятый этап характеризуется возрастанием роли институционального аспекта налогообложения, особенно его поведенческой составляющей. Шестой этап связан с изменением подходов к определению самой сущности благосостояния, которая дополняется экологической составляющей. Одним из направлений дальнейших исследований является систематизация налогового инструментария, который использовался в западной практике и мог бы быть использован в дальнейшем в Украине.

Ключевые слова: благосостояние, налог, общественное благосостояние, индивидуальное благосостояние, теории налогообложения, налоговое регулирование.

Библ.: 43.

Лавренкова Ирина Николаевна – аспирантка кафедры финансовых рынков, Университет государственной фискальной службы Украины (ул. Университетская, 31, Ирпень, Киевская область, 08201, Украина)

E-mail: ilavrenkova@ukr.net

Лавренкова І. М. The Evolution of Economic Thought Regarding the Role of Taxes in Securing the Welfare of Population

The article is concerned with researching the evolution of theories of taxation and its role in the regulation of the welfare of population. The evolution of tax theories is divided into six stages. At the first stage of formation of ideas of tax regulation, the tax was considered only as obligatory payment of each member of society for the minimal volume of services on the part of the State (ensuring personal safety and safety of property). The second stage of the evolution of taxation theories is setting the question of equivalence of the taxes paid and the services received from the State. The third stage is characterized by attention to the impact of income tax on the level of individual and social welfare, including the impact of corporate taxes on the level of remuneration and employment of population. The fourth stage relates to the determination of the optimal correlation between direct and indirect taxes in order to ensure the growth of public welfare. The fifth stage is characterized by an increasing role of the institutional aspect of taxation, especially its behavioral component. The sixth stage is related to the change of approaches to defining the essence of welfare, which is complemented by the ecological component. One of the directions for further researches is a systematization of the tax instrumentarium, which was used in the western practice and could be used in the future in Ukraine.

Keywords: welfare, tax, social welfare, individual welfare, theories of taxation, tax regulation.

Bibl.: 43.

Лавренкова Ірина М. – Postgraduate Student, Department of Financial Markets, The University of the State Fiscal Service of Ukraine (31 Universytetska Str., Irpin, Kyiv region, 08201, Ukraine)

E-mail: ilavrenkova@ukr.net

Добробут населення – один із ключових факторів сталого розвитку економіки будь-якої держави. Саме тому забезпечення добробуту для більшості держав є одним із цільових пріоритетів у довгостроковій перспективі. Для забезпечення цільового рівня добробуту уряд може використовувати різні інструменти, однак найбільш поширеним інструментом слід вважати податки.

В Україні рівень добробуту населення слід вважати незадовільним, оскільки велика його частина живе за межею бідності, а розрив між доходами найбагатших і найбідніших громадян є надто великим. Непродумана податкова політика призвела до ще більшого загострення цієї проблеми. На наш погляд, це обумовлено недостатньою теоретичною розробленістю проблеми, що вимагає посиленої уваги до напрацювань учених з пи-

тань застосування податків як регуляторних інструментів у сфері суспільного добробуту.

Оподаткування тривалий час залишається одним із найбільш популярних напрямів досліджень, включаючи сферу впливу на індивідуальний і суспільний добробут. Серед вітчизняних учених проблемами оподаткування у контексті забезпечення суспільного добробуту займаються А. Крисоватий та А. Луцик [1]. Роль оподаткування доходів у регулюванні доходів населення і добробуту досліджується у працях Т. Паентко та К. Проскури [2]. Особливості визначення податкового навантаження досліджується у працях І. Цимбалюк та О. Міщанчук [3]. Серед зарубіжних учених проблема суспільного добробуту та роль оподаткування в його регулюванні є однією з найбільш розроблених. Серед останніх досліджень слід зазначити статтю Дж. Гравеллі (*Gravelle, J. G.*) [4], яка зачіпає питання впливу змін податкового законодавства на рівень суспільного добробуту; К. Мертенса (*Mertens, K.*) [5], який досліджує вплив оподаткування на доходи населення, та ін. Не применшуючи внесок зазначених учених у розвиток теорії та практики податкового регулювання, вважаємо, що податкове регулювання добробуту населення потребує подальших досліджень.

Метою статті є систематизація теоретичних підходів до дослідження ролі оподаткування у забезпеченні добробуту населення.

Різним аспектам оподаткування присвячено багато праць як зарубіжних, так і вітчизняних учених. Витоки теорії оподаткування та його вплив на суспільні процеси можемо віднайти у працях учених XVII ст. Французький філософ і правник Ш. Монтеск'є вважав, що оскільки держава забезпечує майно і життя громадянам, гарантує їм свободу і спокій, то громадяни повинні сплачувати частину своєї прибутку на користь держави [6]. У такому підході вбачається ідея сплати податків задля забезпечення добробуту населення в цілому. У працях ученого не йдеться про індивідуальні параметри добробуту, а податок розглядається як універсальна сплата за державні послуги, у тому числі і соціальні, акцент робиться більше на обов'язок громадян, а не держави.

У працях Дж. С. Міля робиться наголос на обов'язку держави забезпечувати громадян суспільними послугами, оскільки громадяни сплачують податки на її користь [7]. Дж. С. Міль одним із перших висловив ідею щодо необхідності встановлення неоподаткованого мінімуму доходів громадян, тобто доходу, який покриватиме їх базові потреби. П. Дубинецька вважає, що Дж. С. Міль вперше зробив спробу осмислення оптимального оподаткування, оскільки він вважав, що справедливе та мудре законодавство не повинне спонукати до того, щоб марнувалися, а не зберігалися плоди чесної праці [8]. У подальшому проблема оптимальності оподаткування стане однією з найскладніших для розв'язання, у тому числі і з точки зору регулювання добробуту населення, оскільки самі критерії оптимальності є суб'єктивними, вони можуть бути прийнятними для певного кола осіб на певний проміжок часу, але не для суспільства в цілому.

У XVIII ст. економісти продовжили розвивати ідеї Ш. Монтеск'є щодо оплати податками послуг держави

із захисту майна та свободи громадян. Так, А.Тьєр та Е. де Жирарден сформулювати теорію страхової премії [9]. Зазначені економісти обґрунтовували, що сплачені податки є, по суті, страховими преміями, які громадяни платять державі для убезпечення їх від різних ризиків. Але при цьому втручання держави в економіку має бути обмеженим.

Уже у XVII–XVIII ст. дослідники говорили про необхідність еквівалентного обміну між державою і платниками податків, однак соціальний аспект переважно зводився до збереження життя і майна громадян.

Системні дослідження щодо проблем оподаткування і забезпечення суспільного добробуту здійснені у XX ст. Одним із представників цієї епохи, який сформулював постулати еквівалентного оподаткування, був Е. Ліндаль (*Lindahl, E. R.*). Він сформулював ідеї щодо розподілу податкового навантаження відповідно до отриманих послуг від держави. У такому випадку податки виступають платою за суспільний добробут, а їх величина характеризує граничну корисність фінансування державної бюрократії [10]. Як зазначає В. Суторміна, Е. Ліндаль ставить «підтримання рівноваги між сумою граничних внесків його споживачів і сумою одержаних ними вигод» [11, с. 16].

Слід зазначити, що Е. Ліндаль значну увагу приділяв не тільки ідеї загального суспільного добробуту, але й одним з перших розвинув ідеї щодо диференціації рівня добробуту. Він поділяв всіх платників податків на відносно забезпечених і бідних. Е. Ліндаль обґрунтовував необхідність диференціації цін на суспільні послуги між цими двома групами так, щоб всередині груп ціни були приблизно однаковими, а вирішити це завдання можна за допомогою економічних і політичних методів [12]. Такий підхід не тільки наголошує на потужному регуляторному потенціалі податків, але і на можливості їх використання для зменшення рівня диференціації життя населення, що позитивно впливає на рівень суспільного добробуту.

Окремі аспекти взаємозв'язків оподаткування і суспільного добробуту досліджуються у працях Дж. М. Кейнса. Його ідеї більше стосуються суспільного добробуту в цілому, вчений обґрунтовує необхідність застосування прогресивного оподаткування доходів, що попередить накопичення надлишкових заощаджень та сприятиме зростанню економіки загалом [13, с. 157]. Слід зазначити, що Дж. Кейнс наголошує на необхідності застосування комплексного підходу в оподаткуванні, тобто недостатньо лише змінити ставки податків або базу оподаткування, такі заходи мають доповнюватися відповідними змінами у політиці державних видатків, забезпечуючи позитивний синергійний вплив на динаміку суспільного добробуту.

А. Харбергер (*Harberger, A. C.*) у своєму дослідженні доводить, що оподаткування може впливати на суспільний добробут через реалізації права вибору. Найбільше цей ефект притаманний персональному прибутковому податку, оскільки, приймаючи рішення про те, скільки слід працювати, платник податків буде брати до уваги той факт, який обсяг доходів після оподаткування залишиться у його розпорядженні. Якщо у випадку

збільшення тривалості й інтенсивності роботи персональний прибутковий податок зростатиме швидше, ніж чистий дохід, то платник податків, скоріше за все, прийме рішення на користь вільного часу, а не роботи [14]. Такі результати дослідження наштовхують на думку, що прогресивне оподаткування не завжди сприяє зростанню суспільного добробуту, оскільки люди не бажатимуть більше працювати, а отже, економіка втрачатиме темпи зростання. Тому у країнах з низьким рівнем доходів прогресивне оподаткування слід застосовувати обережно, щоб не створити передумови для гальмування економічного зростання. Так само з обережністю слід застосовувати прогресивне оподаткування і в країнах з високим рівнем доходів, оскільки вилучення високих доходів через податки може спонукати їх бенефіціарів до пошуку шляхів уникнення сплати податків, у тому числі і за допомогою офшорних юрисдикцій або зміни резидентського статусу. У такому випадку зростатиме добробут окремого індивіда, однак суспільний добробут збільшуватись не буде. Тому оптимальним варіантом, на наш погляд, залишається помірний прогресія, яка має визначатися індивідуально для кожної країни.

Р. Лампмен (*Lampman, R.*) [15], досліджуючи різні підходи до зменшення бідності, зазначає, що одним з них є сприяння зростанню індивідуальному добробуту, у тому числі і через зменшення рівня оподаткування доходів. На наш погляд, виправданість такого підходу залежить від моделі розвитку економіки та суспільних пріоритетів. Якщо модель економіки передбачає високий рівень соціальних гарантій з боку держави, а платники податків очікують великий обсяг суспільних послуг, то високе оподаткування доходів у цьому випадку буде цілком логічним. У випадку, якщо модель економіки не передбачає надання високих соціальних гарантій, низьке оподаткування доходів громадян є економічно обґрунтованим.

Подаальші дослідження у ХХ ст. зосереджуються на впливі прямих і непрямих податків як на добробут суспільства в цілому, так і на добробут окремих індивідів. Американські економісти В. Танзі (*Tanzi, V.*) [16], Н. Стокі (*Stokey, N. L.*) [17], С. Ребело (*Rebello, S.*) [18] обґрунтовують, що зміщення податкового навантаження з доходів на споживання стимулюватиме накопичення капіталу, а отже, сприятиме зростанню суспільного добробуту в довгостроковій перспективі. На наш погляд, якщо у країні порівняно низький розмір тіньової економіки (до 20%) та високий рівень підприємницької ініціативи, який підкріплюється належним захистом прав власності, тоді такий підхід є цілком виправданим. За високого ж рівня тіньової економіки та низьких доходів населення підвищення оподаткування споживання збільшуватиме податкове навантаження на бідні верстви населення, оскільки частка сплачених непрямих податків у їх доходах зростатиме швидше порівняно із часткою у доходах заможних громадян.

В. Істерлі (*Easterly, W.*) і С. Ребело провели емпіричний аналіз оподаткування і суспільного добробуту та довели не тільки вплив оподаткування на добробут, але і виявили тенденції, яким чином суспільний добро-

бут визначає фіскальну структуру держави. Зокрема, вони з'ясували, що бідні країни більше покладаються на податки на міжнародну торгівлю, а розвинені країни покладаються більше на прибуткові податки [19]. Фактично країни з низьким рівнем суспільного добробуту можуть потрапити у пастку збільшення податків на споживання, що і надалі зменшуватиме індивідуальний добробут кожного громадянина, негативно впливаючи на суспільний добробут в цілому.

А. Аткінсон (*Atkinson, A. B.*) досліджує зв'язок між доходами та добробутом [20]. Результати його дослідження свідчать, що при збільшенні індивідуальних доходів збільшується як індивідуальний, так і суспільний добробут. Тому, приймаючи рішення щодо рівня оподаткування доходів, уряд має брати до уваги еластичність добробуту та прибуткових податків.

Становлять науковий інтерес дослідження С. Пісарідеца (*Pissarides, C. A.*) [21], який виявив залежність між рівнем оподаткування та безробіттям і динамікою заробітної плати. Результати його дослідження особливо цінні для країн з економіками, схожими на українську, де основу доходів громадян складає заробітна плата. У такому випадку наявний зв'язок між індивідуальним добробутом і заробітною платою, тому зменшення безробіття і зростання заробітної плати сприяють зростанню спочатку індивідуального добробуту, а у довгостроковій перспективі – суспільного.

У ХХІ ст. дослідження взаємозв'язку оподаткування і суспільного добробуту не втрачає актуальності, суттєво розширюючи свої межі. Так, П. Даймонд та Е. Саз (*Diamond, P., Saez, E.*) розвивають ідеї оптимального оподаткування і вважають, що оптимальний податок на доходи у довгостроковій перспективі збільшує суспільний добробут через збільшення корисності індивідів, однак при цьому слід враховувати забезпеченість економіки ресурсами й особливості поведінки платників податків [22]. Поведінковий аспект оподаткування у ХХІ ст. набув особливої популярності, що пов'язано із новим витком розвитку інституціональної теорії. Як зазначає Т. Паентко, інституціональний аспект передбачає врахування ролі неформальних інститутів суспільства при розробці податкових реформ [23]. Ігнорування культурних і ментальних особливостей суспільства може знизити ефективність податкових важелів, тому, приймаючи рішення про зниження рівня оподаткування доходів, слід враховувати, наскільки платники податків готові використати звільнені від оподаткування доходи на розвиток економіки країни через вкладання цих коштів в активні інвестиції.

Т. Пікетті, Е. Сез і С. Станчева (*Piketty, T., Saez, E., Stantcheva, S.*) досліджують вплив оподаткування на високі доходи та як це впливає на суспільний добробут [24]. Вони з'ясували, що реакція бенефіціарів високих доходів може проявлятися у таких формах: зменшення доступної робочої сили, уникнення і ухилення від сплати податків, компенсаційні переговори. Наявність перших двох ефектів може стати причиною зниження суспільного добробуту через зростання тіньового сектора економіки, відплив робочої сили або небажання

працювати. Третій ефект сприяє встановленню рівноважного рівня оподаткування та не шкодить зростанню суспільного добробуту.

Дж. Марреро та А. Новалес (*Marrero, G. A., Novales, A.*) обґрунтовують, що податки на прибутки негативно впливають на економічне зростання і суспільний добробут, оскільки вони зменшують потенційні інвестиції [25]. Їх ідея є слушною для країн з високою інвестиційною ємністю та низьким рівнем доходів. За такої ситуації зниження оподаткування прибутків може забезпечити подвійний позитивний ефект для суспільного добробуту. По-перше, за рахунок віддачі від інвестицій збільшить індивідуальний добробут; по-друге, за рахунок зменшення інвестиційного розриву темпи економічного розвитку збільшуватимуться, що сприятиме зростанню суспільного добробуту.

Багато досліджень присвячено також проблемам перерозподілу добробуту. Зокрема, Дж. Хотц і Дж. Шолц (*Hotz, V. J., Scholz, J. K.*) досліджують вплив прибуткових податків на рівень індивідуального та суспільного добробуту [26]. Збільшення персональних прибуткових податків зменшує індивідуальний добробут, у той же час можливість скористатися податковим кредитом збільшує добробут окремих платників податків.

Емпіричні дослідження у сфері оподаткування і добробуту найчастіше стосуються оподаткування і динаміки заробітної плати. К. Хассет і А. Матур (*Hassett, K., Mathur, A.*) проаналізували вплив оподаткування на рівень заробітних плат [27]. У своїй роботі вони дослідили 65 країн і виявили, що збільшення корпоративного податку зменшує рівень заробітної плати, крім того, вони обґрунтували існування залежності між податками у сусідніх країнах і рівнями заробітної плати, що доводить низьку мобільність робочої сили. Аналогічні висновки можуть бути зроблені із статті М. Десаї, Ф. Фолі та Дж. Хінес (*Desai, M., Foley, F., Hines, J. R.*) [28]. Виходячи з результатів дослідження зазначених учених, оподаткування корпоративного прибутку може бути причиною зниження суспільного добробуту через зниження рівня оплати праці.

М. Фльорбе та Ф. Маніке (*Fleurbaey, M., Maniquet, F.*) досліджують взаємозв'язок оптимального оподаткування та добробуту [29]. Вони роблять акцент на справедливості оподаткування, яке є ключовим фактором зростання як індивідуального, так і суспільного добробуту. На наш погляд, саме поняття справедливості є дискусійним, оскільки сама справедливість є дискусійною. Певний рівень і механізм оподаткування може вважатися справедливим для заможних верств населення і в той же час бути абсолютно неприйнятним для бідних.

Оскільки оподаткування індивідуальних доходів є визначальним фактором суспільного добробуту, то багато західних економістів займаються пошуками оптимального оподаткування саме індивідуальних доходів. Частина з них є прихильниками сукупного оподаткування домогосподарств або подружжя, зокрема М. Фелдштейн і Д. Фінберг (*Feldstein, M., Feenberg, D. R.*) [30], Дж. Бенк і П. Даймонд (*Banks, J., Diamond, P.*) [31]. Вони доводять, що сукупне оподаткування подружжя сприяє

зростанню індивідуального добробуту. Інша частина, навпаки, доводить, що сукупне оподаткування сімей – це несправедлива та неефективна система оподаткування, яка не має позитивного впливу на добробут (серед таких прихильників П. Аппс і Р. Піс (*Apps, P., Rees, R.*) [32]). На наш погляд, на питання, чи справедливим є оподаткування сукупного доходу сімей, не можна відповісти однозначно. З одного боку, сукупне оподаткування сімей дає можливість оптимізувати оподатковуваний дохід і зменшити величину сплачуваного податку до бюджету. У такому випадку відбувається зменшення податкових надходжень і зменшення суспільного добробуту. Однак, з іншого боку, збільшується індивідуальний добробут особи, що у довгостроковій перспективі є фундаментом для збільшення суспільного добробуту. Крім того, такий інструмент оподаткування у багатьох країнах (Німеччині, Франції, Великобританії) спонукає людей до створення сімей, що також є основою суспільного добробуту.

Починаючи з кінця ХХ ст. набули поширення ідеї, що однією з вагомих складових суспільного добробуту є екологія. Саме тому одним із регуляторів суспільного добробуту розглядаються й екологічні податки. Про це йдеться у працях Г. Кремера, Ф. Джаварі, Н. Лоду (*Cremer, H., Gahvari, F., Ladoux, N.*) [33], Д. Фулертон (*Fullerton, D.*) [34], Л. Людвіга, Б. Мейера, К. Шлегельмільха (*Ludewig, D., Meyer, B., Schlegelmilch, K.*) [35], І. Майерса та С. Пруста (*Mayeres, I., Proost, S.*) [36] та ін. Розширення спектра проблем податкового регулювання суспільного добробуту свідчить про зростання ролі держави у забезпеченні добробуту громадян, зростання відповідальності держави за якісні суспільні послуги.

Вітчизняні економісти також активно досліджують проблеми оподаткування, проте їх інтерес спрямований більше на загальні тенденції розвитку податкової системи та рівня податкового навантаження, зокрема, про це йдеться у працях А. Соколовської [37], І. Цимбаюк та О. Міщанчук [3], С. Міщенко [38], О. Найденка [39], Т. Паєнтко [40] та ін. Також багато досліджень присвячено проблемам податкового регулювання національної економіки та підприємницької діяльності, про що йдеться у працях Т. Єфименко [41], О. Поколодної [42] та ін. На наш погляд, в Україні такі питання, як податкове регулювання суспільного добробуту, мають досліджуватися комплексно та враховувати аспекти оподаткування підприємницької діяльності.

Податкові аспекти суспільного добробуту досліджуються у статті А. Крисоватого та А. Луцика [1], які розглядають сутність суспільного добробуту та можливість його регулювання за допомогою податкових механізмів. Вони вважають, що позитивно на рівень суспільного добробуту в Україні вплинуть такі заходи:

- ✦ запровадження прогресивної системи оподаткування доходів громадян, яка сприяла б формуванню середнього класу населення та поклала б більший суспільний обов'язок на багатші верстви населення;
- ✦ запровадження дієвої податкової соціальної пільги, яка сьогодні практично не застосовується, шляхом підвищення межі її застосуван-

ня до рівня 70% середньої заробітної плати по країні;

- ✦ розширення переліку витрат, що включаються до податкової знижки з податку на доходи фізичних осіб, у тому числі в аспекті перегляду обмежень їх застосування, пов'язаних з нереальним на сьогодні місячним прожитковим мінімумом;
- ✦ зміна підходів до оподаткування прибутків підприємств шляхом ліквідації фіскальних перепон для початку бізнесу та його розвитку, а також за допомогою створення стимулів для нагромадження капіталу, залучення інвестицій за рахунок перенесення стимулюючих аспектів спрощеної системи оподаткування на загальну систему оподаткування [1, с. 16].

Роль податкового регулювання у забезпеченні соціальної функції держави досліджує В. Тропіна [43], яка не тільки наголошує на важливій ролі держави у регулюванні соціальних процесів у державі, але і на її ролі у стимулюванні домогосподарств до інвестиційної активності. Такий підхід є актуальним для України, оскільки грамотна інвестиційна діяльність домогосподарств сприятиме зростанню індивідуального добробуту в короткостроковій перспективі, а в довгостроковій перспективі – зростанню суспільного добробуту.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження еволюції теорій оподаткування у контексті регулювання засвідчили, що підходи економістів до дослідження цієї проблеми змінювалися у процесі розвитку суспільства. Підсумовуючи, можна виділити кілька етапів розвитку теорій оподаткування у досліджуваній нами сфері.

На *першому етапі* становлення ідей податкового регулювання податок розглядався лише як обов'язкова плата кожного члена суспільства за мінімальний обсяг послуг з боку держави (забезпечення особистої безпеки і збереження майна). *Другим етапом* еволюції теорій оподаткування слід вважати постановку проблеми щодо відносної еквівалентності сплачених податків та отриманих послуг від держави. Тобто формується ідея, що сплата податків, зменшуючи індивідуальний добробут, має компенсуючий ефект на рівні забезпечення суспільного добробуту. *Третій етап* еволюції оподаткування характеризується увагою до впливу прибуткового оподаткування на рівень індивідуального та суспільного добробуту, у тому числі і впливу корпоративних податків на рівень оплати праці і зайнятості населення. *Четвертий етап* еволюції оподаткування пов'язаний із визначенням оптимального співвідношення між прямими і непрямими податками з метою забезпечення зростання суспільного добробуту. *П'ятий етап* розвитку теорій оподаткування характеризується зростанням ролі інституціонального аспекту оподаткування, особливо його поведінкової складової. *Шостий етап* еволюції оподаткування пов'язаний зі зміною підходів до визначення самої сутності добробуту, яка доповнюється екологічною складовою. Саме тому до активної складової

податкового регулювання суспільного добробуту додається екологічна складова.

В українській теорії оподаткування ці етапи важко прослідкувати, оскільки самостійна теорія оподаткування почала заново формуватися у кінці ХХ ст. під впливом тих процесів, яка переживала нова держава. Тому проблеми, які досліджуються у працях вітчизняних економістів, не завжди є актуальними для країн з розвинутою економікою. Однак у такій ситуації є і беззаперечна перевага. Глибоко досліджуючи західні напрацювання у сфері податкового регулювання добробуту населення, можна уникнути багатьох помилок у реформуванні вітчизняної податкової системи. Одним із напрямів подальших досліджень є систематизація податкового інструментарію, який використовувався у західній практиці та міг би бути використаний у подальшому в Україні. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Крисоватий А., Луцик А.** Податкові аспекти суспільного добробуту. *Світ фінансів*. 2016. № 2. С. 7–17.
2. **Paientko, T., and Proskura, K.** Corporate Income Tax: Evolution, Problems and Possible Solutions. *Economic annals-XXI*. 2016. Vol. 1. P. 44–48.
3. **Цимбалюк І. О., Міщанчук О. О.** Особливості визначення податкового навантаження на рівні держави та регіону. *Вісник Хмельницького національного університету. Сер.: Економічні науки*. 2014. № 3 (2). С. 101–106.
4. **Gravelle, J. G.** Dynamic Scoring for Tax Legislation: A Review of Models. Washington, D. C: Congressional Research Service, 2014. 38 p.
5. **Mertens, K., Montiel-Olea, J. L.** Marginal Tax Rates and Income: New Time Series Evidence: Manuscript. Cornell University. September, 2015. URL: http://www.joseluismontielolea.com/pepe_karel.pdf
6. **Мироненко О. М.** Монтеск'є Шарль Луї // Політична енциклопедія. Київ: Парламентське видавництво, 2011. С. 465.
7. **Hollander, S.** The Economics of John Stuart Mill (University of Toronto Press, 1985); **Strasser, M. Ph.** Moral Philosophy of John Stuart Mill (Longwood Academic, 1991).
8. **Дубинецька П. П.** Історичний аспект розвитку податково-економічної системи України // VIII Міжн. наук.-практ. конф. «Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин» (м. Умань, 24–25 квітня 2014 р.). Умань, 2014. С. 62–64.
9. **Пушкарева В. М.** История финансовой мысли и политики налогов: учеб. пособие. М.: Финансы и статистика, 2003. 256 с.
10. **Lindahl, E. R.** The Concept of Income. In *Economic Essays in Honor of Gustav Cassel/G. Bagge* (ed.). London: Allen & Unwin, 1933.
11. **Суторміна В. М., Федосов В. М., Андрущенко В. Л.** Держава – податки – бізнес: із світового досвіду фіскального регулювання ринкової економіки: монографія. Київ: Либідь, 1992. 328 с.
12. **Lindahl, E. R.** A Note on the Dynamic Pricing Problem, 1934.
13. **Кейнс Дж.** Общая теория занятости, процента и денег. М.: Изд-во «Прогресс», 1978. 548 с.
14. **Harberger, A. C.** Taxation, Resource Allocation and Welfare. URL: <http://www.nber.org/chapters/c1873.pdf>

- 15. Lampman, R.** Approaches to the Reduction of Poverty. *American Economic Review*. 1965. Vol. 55. P. 521–529.
- 16. Tanzi, V.** Taxation in an Integrating World. Brookings Institution Press, 1994. 194 p.
- 17. Stokey, N. L., and Rebelo, S.** Growth Effects of Flat-Rate Taxes. *Journal of Political Economy*. 1995. Vol. 103. No. 3. P. 519–550.
- 18. Rebelo, S.** Long-Run Policy Analysis and Long-Run Growth. *Journal of Political Economy*. 1991. Vol. 99. P. 500–521.
- 19. Easterly, W., and Rebelo S.** Fiscal Policy and Economic Growth, An Empirical Investigation. *Journal of Monetary Economics*. 1993. Vol. 32. Issue 3. P. 417–458.
- 20. Atkinson, A. B.** Incomes and the Welfare State: Essays on Britain and Europe. Cambridge: Cambridge University Press, 1996. 384 p.
- 21. Pissarides, C. A.** The impact of employment tax cuts on unemployment and wages; The role of unemployment benefits and tax structure. *European Economic Review*. 1998. Vol. 42. P. 155–183.
- 22. Diamond, P., and Saez, E.** The Case for a Progressive Tax: from Basic Research to Policy Recommendations. *The Journal of Economic Perspectives*. 2011. Vol. 25. No. 4. P. 165–190.
- 23. Паєнтко Т. В.** Інституціоналізація фіскального регулювання фінансових потоків: монографія. Київ: ДКС Центр, 2013. 294 с.
- 24. Piketty, T., Saez, E. and Stantcheva, S.** Optimal Taxation of Top Labor Incomes: A Tale of Three Elasticities. *American Economic Journal*. 2014. Vol. 6. Issue 1. P. 230–271.
- 25. Marrero, G. A. and Novales, A.** Growth and Welfare: Distorting versus Non-Distorting Taxes. *Journal of Macroeconomics*. 2005. Vol. 27. P. 403–433.
- 26. Hotz, V. J., and Scholz, J. K.** The Earned Income Tax Credit. In *Means-Tested Transfer Programs in the United States* (Robert Moffitt, ed). Chicago: University of Chicago Press. Chapter 3. 2003.
- 27. Hassett, K., and Mathur, A.** Taxes and Wages. *American Enterprise Institute Working Paper*. 2006. No. 128.
- 28. Desai, M., Foley, F., and Hines, J. R.** Labor and Capital Shares of the Corporate Tax Burden: International Evidence. 2007. URL: <http://www.people.hbs.edu/mdesai/publications.html>
- 29. Fleurbaey, M., and Maniquet, F.** A Theory of Fairness and Social Welfare. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. 414 p.
- 30. Feldstein, M., and Feenberg, D. R.** The Taxation of two-earner families. In *Empirical Foundations of Household Taxation* (M. Feldstein and J. M. Poterba, ed.). *NBER Project Report*, University of Chicago Press, 1996.
- 31. Banks, J. and Diamond, P.** The Base for Direct Taxation. 2010. URL: <https://www.ifs.org.uk/uploads/mirrleesreview/dimensions/ch6.pdf>
- 32. Apps, P., and Rees, R.** Household Time Use, Inequality and Taxation. In *Household Economic Behaviors* (J. A. Molina, ed.). New York: Springer, 2011. Ch. 3. P. 57–81.
- 33. Cremer, H., Gahvari, F., and Ladoux, N.** Externalities and Optimal Taxation. *Journal of Public Economics*. 1998. Vol. 70. No. 3. P. 343–364.
- 34. Fullerton, D.** An Excise Tax on Municipal Solid Waste. In *Theory and Practice of Excise Taxation: Smoking, Drinking, Gambling, Polluting, and Driving* (ed. by S. Cnossen). Oxford: Oxford University Press, 2005.
- 35. Ludwig, D., Meyer, B., and Schlegelmilch, K.** Greening the Budget: Pricing Carbon and Cutting Energy Subsidies to Reduce the Financial Deficit in Germany. Washington DC: Heinrich Boell Foundation, 2010.
- 36. Mayeres, I., and Proost, S.** Marginal Tax Reform, Externalities, and Income Distribution. *Journal of Public Economics*. 2001. Vol. 79. No. 2. P. 343–363.
- 37. Соколовська А. М.** Податкова система держави: теорія і практика становлення: монографія. Київ: Знання-Пресс, 2004. 454 с.
- 38. Міщенко С. Г.** Податкове стимулювання економічного росту: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08. Донецьк, 2008. 29 с.
- 39. Найденко О. Є.** Економічний зміст податкового навантаження та фактори, що зумовлюють його рівень // Проблеми розвитку податкової політики та оподаткування: монографія/за заг. ред. проф. Ю. Б. Іванова. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2007. С. 149–165.
- 40. Паєнтко Т. В.** Податки як вхідні фінансові потоки бюджету та інструменти фіскального регулювання економічного розвитку. *Фінанси України*. 2013. № 2. С. 46–58.
- 41. Єфименко Т. І.** Податкове регулювання економічного розвитку: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.02.03. Київ, 2003. 37 с.
- 42. Поколюдна О. В.** Податкове регулювання в Україні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 38. С. 278–280.
- 43. Тропіна В. Б.** Фіскальне регулювання соціального розвитку суспільства: монографія. Київ: НДФІ, 2008. 368 с.

Науковий керівник – Онишко С. В., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансових ринків Університету ДФС України (м. Ірпінь)

REFERENCES

- Apps, P., and Rees, R. "Household Time Use, Inequality and Taxation". In *Household Economic Behaviors*, ch. 3, 57-81. New York: Springer, 2011.
- Atkinson, A. B. *Incomes and the Welfare State: Essays on Britain and Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
- Banks, J., and Diamond, P. "The Base for Direct Taxation. 2010". <https://www.ifs.org.uk/uploads/mirrleesreview/dimensions/ch6.pdf>
- Cremer, H., Gahvari, F., and Ladoux, N. "Externalities and Optimal Taxation". *Journal of Public Economics*. Vol. 70, no. 3 (1998): 343-364.
- Desai, M., Foley, F., and Hines, J. R. "Labor and Capital Shares of the Corporate Tax Burden: International Evidence. 2007". <http://www.people.hbs.edu/mdesai/publications.html>
- Diamond, P., and Saez, E. "The Case for a Progressive Tax: from Basic Research to Policy Recommendations". *The Journal of Economic Perspectives*. Vol. 25, no. 4 (2011): 165-190.
- Dubynetska, P. P. "Istorychnyi aspekt rozvytku podatkovoekonomichnoi systemy Ukrainy" [Historical aspect of the development of the tax and economic system of Ukraine]. *Aspekty stabilnoho rozvytku ekonomiky v umovakh rynkovykh vidnosyn*. Uman, 2014. 62-64.
- Easterly, W., and Rebelo, S. "Fiscal Policy and Economic Growth, An Empirical Investigation". *Journal of Monetary Economics*. Vol. 32, no. 3 (1993): 417-458.
- Feldstein, M., and Feenberg, D. R. "The Taxation of two-earner families". In *Empirical Foundations of Household Taxation*. NBER Project Report, University of Chicago Press, 1996.
- Fleurbaey, M., and Maniquet, F. *A Theory of Fairness and Social Welfare*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011.
- Fullerton, D. "An Excise Tax on Municipal Solid Waste". In *Theory and Practice of Excise Taxation: Smoking, Drinking, Gambling, Polluting, and Driving*. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Gravelle, J. G. *Dynamic Scoring for Tax Legislation: A Review of Models*. Washington, DC: Congressional Research Service, 2014.
- Harberger, A. S. "Taxation, Resource Allocation and Welfare". <http://www.nber.org/chapters/c1873.pdf>

- Hassett, K., and Mathur, A. "Taxes and Wages". *American Enterprise Institute Working Paper*, no. 128 (2006).
- Hollander, S. *The Economics of John Stuart Mill* (University of Toronto Press, 1985); Strasser, M. Ph. *Moral Philosophy of John Stuart Mill* (Longwood Academic, 1991).
- Hotz, V. J., and Scholz, J. K. The Earned Income Tax Credit. In *Means-Tested Transfer Programs in the United States*, ch. 3. Chicago: University of Chicago Press, 2003.
- Keynes, Dzh. *Obschchaya teoriya zanyatosti, protsenta i deneg* [General theory of employment, interest and money]. Moscow: Progress, 1978.
- Krysovatyi, A., and Lutsyk, A. "Podatkovi aspekty suspilnoho dobrobutu" [Tax aspects of public welfare]. *Svit finansiv*, no. 2 (2016): 7-17.
- Lampman, R. "Approaches to the Reduction of Poverty". *American Economic Review*. Vol. 55 (1965): 521-529.
- Lindahl, E. R. "The Concept of Income". In *Economic Essays in Honor of Gustav Cassel*. London: Allen & Unwin, 1933.
- Lindahl, E. R. *A Note on the Dynamic Pricing Problem*, 1934.
- Ludewig, D., Meyer, B., and Schlegelmilch, K. *Greening the Budget: Pricing Carbon and Cutting Energy Subsidies to Reduce the Financial Deficit in Germany*. Washington, DC: Heinrich Boell Foundation, 2010.
- Marrero, G. A., and Novales, A. "Growth and Welfare: Distorting versus Non-Distorting Taxes". *Journal of Macroeconomics*. Vol. 27 (2005): 403-433.
- Mayeres, I., and Proost, S. "Marginal Tax Reform, Externalities, and Income Distribution". *Journal of Public Economics*. Vol. 79, no. 2 (2001): 343-363.
- Mertens, K., and Montiel-Olea, J. L. "Marginal Tax Rates and Income: New Time Series Evidence: Manuscript". http://www.jose-luismontielolea.com/pepe_karel.pdf
- Mishchenko, S. H. "Podatkove stymulivannia ekonomichnoho rostu" [Tax incentives for economic growth]: *avtoref. dys. ... d-ra ekon. nauk: 08.00.08*, 2008.
- Myronenko, O. M. "Monteskie Charl Lui" [Montesquieu Charles Louis]. In *Politychna entsyklopediia*, 465. Kyiv: Parlamentske vyd-vo, 2011.
- Naidenko, O. Ye. "Ekonomichniy zmist podatkovoho navantazhennia ta faktory, shcho zumovliuiut yoho riven" [The economic content of the tax burden and the factors that determine its level]. In *Problemy rozvytku podatkovoi polityky ta opodatkuvannia*, 149-165. Kharkiv: INZhEK, 2007.
- Paientko, T. V. "Podatky yak vkhidni finansovi potoky biudzhetu ta instrumenty fiskalnoho rehulivannia ekonomichnoho rozvytku" [Taxes as incoming financial flows of the budget and instruments of fiscal regulation of economic development]. *Finansy Ukrainy*, no. 2 (2013): 46-58.
- Paientko, T. V. *Instytutsionalizatsiia fiskalnoho rehulivannia finansovykh potokiv* [Institutionalization of fiscal regulation of financial flows]. Kyiv: DKS Tsentr, 2013.
- Paientko, T., and Proskura, K. "Corporate Income Tax: Evolution, Problems and Possible Solutions". *Economic annals-XXI*. Vol. 1 (2016): 44-48.
- Piketty, T., and Saez, E. Stantcheva S. "Optimal Taxation of Top Labor Incomes: A Tale of Three Elasticities". *American Economic Journal*. Vol. 6, no. 1 (2014): 230-271.
- Pissarides, C. A. "The impact of employment tax cuts on unemployment and wages; The role of unemployment benefits and tax structure". *European Economic Review*. Vol. 42 (1998): 155-183.
- Pokolodna, O. V. "Podatkove rehulivannia v Ukraini" [Tax regulation in Ukraine]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, no. 38 (2012): 278-280.
- Pushkareva, V. M. *Istoriya finansovoy mysli i politiki nalogov* [History of financial thought and tax policy]. Moscow: Finansy i statistika, 2003.
- Rebelo, S. "Long-Run Policy Analysis and Long-Run Growth". *Journal of Political Economy*. Vol. 99 (1991): 500-521.
- Sokolovska, A. M. *Podatkova systema derzhavy: teoriia i praktyka stanovlennia* [The tax system of the state: the theory and practice of becoming]. Kyiv: Znannia-Press, 2004.
- Stokey, N. L., and Rebelo, S. "Growth Effects of Flat-Rate Taxes". *Journal of Political Economy*. Vol. 103, no. 3 (1995): 519-550.
- Sutormina, V. M., Fedosov, V. M., and Andrushchenko, V. L. *Derzhava – podatky – biznes: iz svitovoho dosvidu fiskalnoho rehulivannia rynkovoi ekonomiky* [State – Taxes – Business: From the world experience of fiscal regulation of a market economy]. Kyiv: Lybid, 1992.
- Tanzi, V. *Taxation in an Integrating*. World Brookings Institution Press, 1994.
- Tropina, V. B. *Fiskalne rehulivannia sotsialnoho rozvytku suspilstva* [Fiscal regulation of social development of society]. Kyiv: NDFI, 2008.
- Tymbaliuk, I. O., and Mishchanchuk, O. O. "Osoblyvosti vyznachennia podatkovoho navantazhennia na rivni derzhavy ta rehionu" [Features of determining the tax burden at the state and regional level]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ser.: Ekonomichni nauky*, no. 3 (2) (2014): 101-106.
- Yefymenko, T. I. "Podatkove rehulivannia ekonomichnoho rozvytku" [Tax regulation of economic development]: *avtoref. dys. ... d-ra ekon. nauk: 08.02.03*, 2003.